

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра практичної психології та психодіагностики

СИЛАБУС
вибіркової дисципліни циклу професійної підготовки

Психологія посттравматичного стресового розладу
підготовки Бакалаврів
спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми Практична психологія

Силабус навчальної дисципліни
для денної форми навчання

Силабус навчальної дисципліни «Психологія посттравматичного стресового розладу» підготовки бакалаврів, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, за освітньо-професійною програмою Практична психологія

Розробник: Мельник А.П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики Волинського національного університету імені Лесі Українки

**Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри
Практичної психології та психодіагностики**

Протокол № 2 від 8 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри: Людмила МАГДИСЮК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія (Психологія) 053 Психологія (Практична психологія) Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
		Семестр 3-ий
ІНДЗ: <u>нема</u>		Лекції 20 год.
		Практичні 24 год. Лабораторні 28 год.
		Самостійна робота 130 год.
Мова навчання українська		Консультації 8 год.
	Форма контролю: залік	

II. Інформація про викладача

ППП Мельник Антоній Петрович

Науковий ступінь кандидат психологічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри практичної та клінічної психології

Контактна інформація: мобільний телефон +380972141624; електронна адреса antonij_m@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 202. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

III. Опис дисципліни

1. Анотація. Дисципліна «Психологія посттравматичного стресового розладу» є вибірковою із природничого циклу підготовки фахівців-психологів. Теми дисципліни дають уявлення про загальні емоційні стани особистості та психотравмуючі ситуації, що можуть привести до посттравматичних стресових розладів.

Пререквізити:

Вивчення дисципліни базується на дисциплінах загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання: загальна психологія, основи практичної психології, психодіагностика

Постреквізити: військова психологія, психологія емоцій, кримінальна психологія, патопсихологія, психологічне консультування, психотерапія.

Метою навчальної дисципліни є: ознайомлення студентів з широким колом теоретико-методологічних питань, пов'язаних з різноманітними емоційними станами та їх наслідками, практичне оволодіння студентами психологічними методами аналізу екстремальних ситуацій та психотерапевтичних підходів як для вирішення науково-пошукових, так і прикладних завдань.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: посттравматичні стресові розлади як емоційна реакція психіки на стресові ситуації.

Завдання курсу: сформувати у студентів розуміння посттравматичних стресових розладів, як наслідку реакції психіки на психотравмуючу ситуацію; озброїти студентів знаннями з питань емоційних станів та їх порушень; розширити розуміння про психотравми, як наслідок психотравмуючих ситуацій; сформувати вміння здійснювати заходи по наданню психологічної допомоги жертвам психотравмуючих ситуацій; сприяти розвитку професійно-значимих властивостей особистості, творчого відношення до професійної діяльності.

IV. Результати навчання (Компетентності)

Студенти будуть **компетентними у таких питаннях:**

Загальні:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. *Спеціальні (фахові, предметні):*

ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

ФК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

ФК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

V. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак.	Лабор.	Сам. роб.	Конс ульт.
Змістовий модуль 1. Посттравматичний стресовий розлад: моделі та діагностика						
Тема 1. Стрес, травматичний стрес, посттравматичний стресовий розлад	6	2	2	2		
Тема 2. Основні теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів	16	2	2	2	10	
Тема 3 Психодіагностичні критерії посттравматичних стресових розладів	16	2	2	2	10	
Тема 4. Дисоціація та посттравматичні стресові розлади	20	2	2	4	10	2
Тема 5. Методи діагностики посттравматичних стресових розладів	24	4	4	4	10	2
Разом за модулем 1	82	12	12	14	40	4
Змістовий модуль 2. Психотерапія посттравматичних стресових розладів						
Тема 1. Психотерапія психічної травми да допомогою руху очей (ДПДГ)	6	2	2	2		
Тема 2. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)	18	2	2	4	10	
Тема 3. Використання технік НЛП в роботі з психічною травмою	22	2	4	4	10	2
Тема 4. Робота з вторинною травмою	22	2	4	4	10	2
Разом за модулем 2	68	8	12	14	30	4
Всього годин	150	20	24	24	70	8

VI. Завдання для самостійного опрацювання

1	Тема. Стрес, травматичний стрес, посттравматичний стресовий розлад Особливості прояву емоційних станів особистості. Проблеми професійної діяльності практичного психолога, що потребують роботи з психічною травмою клієнта. Місце дисципліни Психологія ПТРС в професійній діяльності практичного психолога.
2	Тема. Основні теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів Біхевіористичний підхід в роботі з наслідками психотравми. Психодинамічний підхід в роботі з наслідками психотравми . Екзистенційний підхід в роботі з наслідками психотравми. Гуманістичний напрямок в роботі з наслідками психотравми
3	Тема. Психодіагностичні критерії посттравматичних стресових розладів Основні ознаки ПТСР з МКХ-11 і DSM-V. Характеристика ознак ПТСР за Б. Колодзіним. Характеристика ознак ПТСР за Ф. Пюселіком.
4	Тема. Дисоціація та посттравматичні стресові розлади Визначення дисоціації за МКХ-11. Визначення дисоціації за DSM V. Дисоціативні розлади в психології та психіатрії.
5	Тема. Методи діагностики посттравматичних стресових розладів Метод спостереження в діагностиці ПТСР Метод клінічного інтерв'ю в діагностиці ПТСР Метод тестів в діагностиці ПТСР.
6	Тема. Психотерапія психічної травми да допомогою руху очей (ДПДГ) Принцип зворотнього біологічного зв'язку в психотерапії психічної травми. Теорія десенсибілізації рухом очей Ф. Шапіро. Методологія ДПДГ за М. Доморацьким.
7	Тема. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) Теоретичні засади когнітивно-поведінкового підходу. Особливості КПТ та відмінності від інших підходів в психотерапії.. Переваги та недоліки КПТ.
8	Тема. Використання технік НЛП в роботі з психічною травмою Теоретичні засади нейролінгвістичного програмування. Особливості НЛП та відмінності від інших підходів в психотерапії.. Переваги та недоліки НЛП.
9	Тема. Робота з вторинною травмою Сутність вторинної травми та її відмінність від первинної травми. Структура панічної атаки та підсилення за В. Франклом.

VII. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента: відвідування занять є обов'язковим. За умови відвідування та якісної підготовки до занять студент може набрати максимальну кількість балів поточного оцінювання. За наявності об'єктивних причин (відрадження, стажування, хвороба тощо) студент може перездати тему курсу, навчатися он-лайн. За бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Списування під час модульних контрольних робіт заборонене.
- Письмові роботи студента обов'язково проходять перевірку на наявність плагіату (допускається не більше 20 % текстових запозичень).
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>);
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Політика щодо дедайннів та перескладання: Максимально оцінюється робота студента на занятті (за умови успішної відповіді). За наявності об'єктивних причин (відрадження, стажування, хвороба тощо) студент може перездати тему курсу.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за певний вид діяльності). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

VIII. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік. У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем, або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо). Залік відбувається у формі

усного опитування. Студент може не скласти його, якщо за результатами поточного оцінювання та модульної контрольної роботи набирає 75 і більше балів.

Х. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

ХІ. Рекомендована література

- 1) Melnyk A., Mushkevych V. Psychological Rehabilitation (Including Emotional Readaptation) of Servicemen after Returning from the Combat Zone. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska. Sectio J: Paedagogia-Psychologia. Language of Emotions II*. Vol. XXXIII, 3. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2020. P. 307-315.
- 2) Акимов Г. А., Лобастов О. С., Спивак Л. И. Некоторые вопросы организации психоневрологической помощи во время Великой Отечественной войны. *Военно-медицинский журнал*. 2005. № 11. С. 18–21.
- 3) Александровский Ю. А. Психоневрологические расстройства при аварии на Чернобыльской АЭС. *Медицинские аспекты аварии на Чернобыльской АЭС*. Киев: Здоров'я, 2008. С. 171–177.
- 4) Александровский Ю. А., Румянцева Г. М., Щукин Б. П. Состояние психической дезадаптации в экстремальных условиях (по материалам аварии на Чернобыльской АЭС). *Журн. невропатология и психиатрия*. 2009. № 5. С. 111–117.
- 5) Алтунин А. Т. Формирования гражданской обороны в борьбе со стихийными бедствиями. Москва: Стройиздат, 2008. 248 с.
- 6) Биндер Г. Психопатии, неврозы, патологические реакции. *Клиническая психиатрия*. Москва: Медицина, 2007. С. 143–165.
- 7) Детенгоф Ф. Ф. Психическая закалка. Ташкент: Медицина, 2007. 51 с.
- 8) Лобастов О. С., Спивак Л. И. Психопрофилактика в системе морально-психологической подготовки войск. *Военно-медицинский журнал*. 2009. № 9. С. 16–19.
- 9) Лобастов О. С., Спивак Л. И., Панов Б. П. О профилактике чрезмерного эмоционального напряжения психотропными средствами. *Военно-медицинский журнал*. 2008. № 5. С. 26–29.

- 10) Магдисюк Л. І., Мельник А. П. Психологія життєвих криз та кризове консультування: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 100 с.
- 11) Мельник А.П. Особливості психологічної реабілітації військовослужбовців, які перебували в умовах бойових дій. *Психологічні перспективи*. Вип. 28. Луцьк, 2016. С.164-176.
- 12) Мельник А.П. Особливості реагування на посттравмуючу ситуацію у підлітків. *Фактори розвитку педагогіки і психології в XXI столітті*. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. 104 с.
- 13) Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям: кол. моногр. / М. Мушкевич та ін. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 356 с.
- 14) Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод.посіб. / Т. І. Дучимінська та ін. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
- 15) Тимофеев Н. И. Военная психиатрия и травма мозга. *Журнал невропатологи и психиатрии*. 2007. № 11. С. 1680 –1683.
- 16) Ушаков Г. К. Пограничные нервно-психические расстройства. Москва: Медицина, 2007. 303 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, завдання та методи дисципліни «Психологія посттравматичних стресових розладів».
2. Класифікація екстремальних ситуацій в сучасній психології екстремальності.
3. Зв'язок дисципліни «Психологія посттравматичних стресових розладів» з іншими галузями медичної психології.
4. Історія виникнення психології посттравматичних стресових розладів, як окремого напрямку в практичній психології.
5. Поняття про психічну травму, як наслідок перебування людини в екстремальній ситуації.
6. Основні напрямки вивчення посттравматичних стресових розладів та їх наслідків.
7. Психогенні реакції і розлади, що виникають в екстремальних умовах стихійного лиха, катастрофах та під час терористичних актів.
8. Поняття про психічні реакції на екстремальну ситуацію та психічні розлади організму людини. Види екстремальних умов під час стихійного лиха.
9. Види екстремальних умов при катастрофах та під час ведення бойових дій.
10. Стратегія поведінки людини в умовах екстремальної ситуації.
11. Психогенні реакції і розлади, що виникають в екстремальних ситуаціях під час бойових дій.
12. Форми емоційної напруги, що виникають в екстремальних ситуаціях під час ведення бойових дій.

13. Явище агресії, аутоагресії та депресії, що виникають в екстремальних ситуаціях під час ведення бойових дій.

14. Паніка, як соціально-психологічне явище та стан індивіда. Типологія паніки, причини її виникнення та форми прояву.

15. Медико-психологічна систематика психогенних розладів особистості в екстремальних умовах.

16. Психофізіологічні зміни в організмі людини, як наслідок впливу екстремальної ситуації.

17. Види психогеній, що виникають як наслідок екстремальних ситуацій.

18. Особливості та специфіка роботи клінічного психолога з людьми, що гостро пережили екстремальні ситуації.

19. Клінічні особливості психогеній в умовах екстремальної ситуації.

20. Медико-психологічна характеристика клінічної картини здоров'я людини, що знаходилась в умовах екстремальної ситуації.

21. Порушення функцій ендокринної системи людини, що перебувала в умовах екстремальної ситуації.

22. Гострі прояви стресу та дистресу, як реакції на екстремальну ситуацію.

23. Афект та патологічний афект, як реакція на екстремальну ситуацію.

24. Психогенії при гострих життєвонебезпечних ситуаціях.

25. Панічні розлади, як наслідок впливу екстремальної ситуації.

26. Характеристика нав'язливих страхів та фобій, як наслідок впливу життєво небезпечних ситуацій.

27. Інстинкт самозбереження, як форма реакції на життєво небезпечну ситуацію.

28. Специфіка надання психологічної допомоги особам, що зазнали психологічної травми внаслідок екстремальної ситуації

29. Медична допомога при психогеніях в екстремальних умовах.

30. Загальна характеристика медикаментозних методів допомоги при психогеніях в екстремальних умовах.

31. Деонтологічний підхід до жертв, що зазнали психічної травми внаслідок екстремальної ситуації.

32. Психотерапевтичні заходи в роботі з людьми, що перебували в умовах екстремальної ситуації і зазнали психічної травми.

33. Профілактика та психотерапія психогеній в екстремальних умовах.

34. Поняття позитивного емоційно-психологічного клімату та особливості умов його створення.

35. Використання елементів релаксації та медитації в роботі з людьми, що перебували в умовах екстремальної ситуації.

36. Форми та прийоми зняття емоційної напруги в умовах реабілітаційного центру.